

Transverberácia – mystické prebodnutie srdca

Lucia Laudoniu

29. mája 2021 ✚ Kultúra

Ako tlkot srdca dunia kroky pútnikov, ktorí prišli obdivovať Berniniho súsošie *Extáza svätej Terézie z Ávily*. Báseň v mramore v kaplnke Cornaro v rímskom karmelitánskom chráme Svätej Márie Víťaznej. Prídomok *Vittoria* odkazuje na víťazstvo katolíckej strany v bitke na Bielej hore, ktorá sa odohrala v roku 1620 pri Prahe. Chladný mramor barokového majstra dláta sa roztápa v peci lásky k Bohu. *In fornace amoris*.

Sochár znázorňuje španielsku ozdobu karmelitánskej rehole, navýchodnejšieho prsta pápežskej ruky, vo chvíli, keď sa cherubín chystá ohnivým šípom prebodnúť Teréziino srdce. Latinská tradícia označuje tento jav termínom transverberácia. Čo sa skrýva pod týmto mystickým darom a aké sú jeho účinky? Čím sa odlišuje od stigiem?

Extáza svätej Terézie očami veľkého barokistu Gian Lorenza Berniniho.

Zdroj: wikipedia.org

Lekárska veda staroveku a stredoveku praktizovala kauterizáciu – zákrok, pri ktorom sa rozžeraveným nástrojom (drôt) odstraňovalo malígne tkanivo. Chirurgická intervencia bola sprevádzaná nesmiernou bolesťou, no jedným dychom treba dodať, že *ars medicinae* minulých dôb dokázala bojovať *cum dolore* a účinne eliminovať bolesť. Filozofické vnímanie bolesti však bolo nepochybne hlbšie, ako dnes, keď sa negácia liečebnej sily utrpenia stala celospoločenským športom.

Mystická skúsenosť ľudstva pozná fyzické aj duchovné rany. Hranica medzi nimi je tenká. Moderný človek len veľmi ťažko dokáže vidieť v zranení Boží dar. Naša padlá prirodzenosť zranenia buď integrálne odmieta

alebo deviuje smerom k sadistickej rozkoši z bolesti, ktorá s kresťanskou vierou nemá vôbec nič spoločné.

Úzka brána mystiky nie je úzka preto, aby ňou nemohli prejsť masy ľudí, len akási malá „kasta vyvolených“. Je úzka, lebo pred ňou musí každý z nás odložiť zbytočne veľký batoh pýchy, predsudkov, utkvelých kognitívnych modelov a falošnej pokory.

Transverberácia srdca karmelitánskej ruže inšpirovala aj neznámych umelcov.

Zdroj: mycarmel.blog

Svätci sa zhodujú vo svedectve, že akt transverberácie sprevádza prítomnosť (videnie vnútorným zrakom) netelesnej bytosti (anjel, cherubín, niekedy i sám Kristus) držiacej v rukách nástroj (šíp, oštep, dlhý meč, kopija). Nástroj býva zakončený plameňom podobným plameňu sviečky.

Bytosť sa týmto nástrojom dotýka srdca mystika a prebodáva ho, aby v príjemcovi daru roznetila lásku k Bohu a vtlačila do jeho duše *signum indelebile*, nezmazateľný znak. Tento znak však nie je žiadne nóvum, ale duchovné znásobenie už existujúceho znaku krstu a myropomazania (birmovania), akoby sme ho opätovne ožiarili plameňom veľkonočného paškálu.

Transverberácia je druh supernaturálneho duchovného zranenia, ktoré už zo svojej podstaty nepatrí do „šuplíka“ medicíny (i keď psychiatrická analýza môže pri výskume fenoménu transverberácie podať pomocnú ruku).

Čo sa týka povahy rany, stopa po bodnutí vo väčšine prípadov nie je fyzicky viditeľná a nekrváca. Tým sa odlišuje od hmatateľných stigiem. Bodná rana (*vulnus punctum*) je duchovná. Pokiaľ by na fyzickej úrovni skutočne došlo k perforácii srdca, znamenalo by to smrť.

V prípade svätej Terézie bola *post mortem* potvrdená prítomnosť bodnej rany na srdci, s ktorou svätica žila. Stopa po jej transverberácii sa prejavila aj na fyzickej úrovni.

Relikviár so srdcom svätej Terézie.

Zdroj: pinterest.com

Osobnosti mystiky, vrátane pátra Pia, konsenzuálne tvrdia, že duchovná rana v čase jej vzniku vykazuje symptómy reálnej fyzickej bolesti a prehlbuje vnímanie utrpenia v súvislosti s naplnením vlastného kresťanského poslania.

Substantívum *transverberatio* je derivátom slovesa *transverberare* vo význame preniknúť cez niečo (*trans*), preraziť, prebodnúť, prebiť. Lúč Božej lásky a dobroty preniká cez temné vrstvy nášho ega.

Neutrom *verber* (plurál *verbera*) *lingua Latina* označuje prút, haluz, tenkú palicu. Nástroj, ktorým sa Boží posol dotýka srdca mystika, zodpovedá antickému oštepú rímskych legionárov. Toto *pilum* bývalo dlhé takmer dva metre a zakončené bodcom pyramidálneho tvaru. V kresťanskej symbolike tento trojuholník predstavuje Najsvätejšiu Trojicu.

Ovocím daru *transverberácie* je pocit nekonečnej a nesmierne sladkej lásky k Bohu. Liečebný efekt je podobný kauterizácii tkaniva v historickej medicíne a na duchovnej úrovni predstavuje bolesť zo spálenia nádoru pýchy.

Jedna z výtvarných podôb prebodnutia srdca karmelitánskej mystičky z prostredia hispánskeho koloniálneho umenia.

Zdroj: colonialart.org

Raptus (mystické uchvátenie) je oxymoron. Protiklad lásky a bolesti sa zjednocuje v živle ohňa. Prijemne nás zohrieva, no zároveň má potenciál zraniť našu pokožku popálením. Oheň sa v pozitívnom zmysle spája s ohnivými jazykmi apoštolov a s darmi Svätého Ducha, ako ich prezentuje latinská hymnografia: *fons vivus, ignis, caritas* (živý prameň, oheň, jemná a milosrdná láska), *accende lumen sensibus* (zapál' svetlo zmyslom). Duch Svätý je *flamen igniferum* (ohňonosný vánok).

Ten istý oheň hriešnikov v pekle páli a mučí, ale Božích služobníkov láskyplne zohrieva. Anjelské *pilum* preto nie je ničím iným, než zapálením neuhasiteľnej sviece na svietniku ľudského srdca.

Atribút horiaceho srdca v ikonografii patrí hipponskému biskupovi svätému Augustínovi. Táto latinská duša zo severnej Afriky je prvým prípadom transverberácie v dejinách svätosti (ak nerátame Simeonovo proroctvo „a tvoju dušu prenikne meč“ adresované Bohorodičke).

Súčasná ikona Sedembolestnej Panny Márie.

Zdroj: [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Augustiniánska rétorika je plná živých obrazov zraneného srdca rozpaleného túžbou po Kristovi. Aj sekulárna sféra má lásku vizuálne zafixovanú v podobe sladkého červeného srdiečka prebodnutého Amorovým šípom.

V osobe svätého Augustína máme živé exemplum legitimacy transverberácie ako Božieho daru pre latinsky hovoriacich orthodoxných kresťanov pred „rozvodom“ Východu a Západu symbolicky datovaného rokom 1054.

Byzantská teológia však voči latinským mystickým fenoménom (predovšetkým *post schisma*) zachováva zdržanlivosť vedúcu až k averzii. Pocit suspekcie vychádza z faktu, že diabol môže na seba vziať podobu anjela svetla. Zlý duch však nikdy neznesie znamenie kríža, ktorým býva akt mystického prebodnutia srdca sprevádzaný. Nepriateľ Kristov nebude iniciovať lásku k Bohu a už vôbec nebude katalyzátorom poslušnosti autorite Cirkvi. Pokora je v byzantskom chápaní *conditio necessaria*, bez ktorej nie je možné vystúpiť na strmý vrchol duchovného zrenia. Žiadny zo svätcov, ktorí obdržali mystický dar transverberácie, nebol neposlušný voči svojim predstaveným a nestaval svoju vlastnú skúsenosť nad *consensus patrum*.

Horiace srdce svätého Augustína.

Zdroj: readthefathers.org

Zážitok transverberácie je tajomnou vetvou na strome latinskej kresťanskej kultúry a nejakým spôsobom zrejme súvisí tiež s hĺbkou latinského liturgického jazyka, ktorý má silný vizuálny potenciál. Superpozícia latinčiny zo strany niektorých západných otcov (Izidor Sevillecký, Ambrosius *et alii*) a talianskych humanistov (Lorenzo Valla) nemá za cieľ degradovať iné (archaické) jazyky. Je pokračovaním starobylej predstavy o jazyku ako o lieku (*remedium, antidotum*).

Zaujímavý príklad predkresťanskej religióznej transverberácie zapísal otec starorímskej historiografie Titus Livius Patavinus vo svojich monumentálnych dejinách Ríma *Ab urbe condita* (Kniha CIII., XXXV.). Jupiter (najvyššie božstvo Kviritov) sa dotýka srdca jedného spomedzi *praetextatis* (neplnoletých chlapcov, adolescentov nosiacich tógu *praetexta*). Oddeluje ho od ostatných detí hrajúcich sa vôkol oltára (*circum aram ludentibus*), aby mu udelil duchovnú pečať, symbol ochrany rímskeho ľudu a hodnôt: „*Sigillum Romae quod manu gestabat in eius sinu deposuisse.*“ (Pečať Ríma, ktorú niesol v rukách, vložil na jeho hrud'). *Sinus* v latinčine označuje prsia, hrud' aj srdce ako šperkovnicu ľudských emócií. Aby sa pečať dotkla srdca, orgán musel byť *more mystico* (tajomným a mystickým spôsobom) perforovaný.

Transverberácia v starom Ríme.

Zdroj: archív autorky článku L. Laudoni

Napriek historickým predkresťanským konotáciám transverberácia nadobudla svoj úplný a konečný význam až v kresťanstve. Jediný pravý Boh slobodne pracuje s týmto antickým fenoménom, aby k sebe lepšie

pripútal duše vyrastajúce z koreňov antickej kultúry.

V čisto christologickom zmysle transverberačný akt nie je celkom cudzí ani východokresťanskej (nelatinskej) spiritualite. Kristus mečom lásky poznačil srdce „malej Arabky“ Miriam Baouardy, melchitskej gréckokatolíčky a karmelitánky narodenej v Palestíne pod Damoklovým mečom osmanských Turkov.

Akademička z Portorika Angelica Avcikurt zostavila litánie k pocte svätých so srdcom zraneným a uzdraveným kopijou Ducha Svätého. Zaraďuje k nim nemecky hovoriace mystičky Gertrúdu Veľkú a Mechtildu z Hackebornu, svätú Máriu Magdalénu de' Pazzi, ale aj všeobecne známe kanonizované osobnosti Jána z Kríža, Filipa Neriho či Katarínu Sienskú.

Význam transverberácie pre komparatívnu teológiu Východu a Západu je v podčiarknutí dôležitosti srdca ako pravdivého sídla ľudskej osobnosti. Kvetu, ktorý bez dotyku Božieho slnka zostáva len nerozvinutým púčikom.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/transverberacia-mysticke-prebodnutie-srdca/>